

Thomas Mann
IZPOVEDI BLEFERJA FELIXA KRULLA
Memoari, prvi del

prevedla Mojca Kranjc

Prva knjiga

Prvo poglavje

V hipu, ko jemljem v roke pero, da bi zlagoma in v popolni odmaknjenosti – sicer zdrav, četudi utrujen, zelo utrujen (tako da bom lahko napredoval le v kratkih etapah in s pogostimi oddihi), v hipu torej, ko se pripravljam, da bom z lično in prikupno pisavo, kakršna je moja, zaupal trpežnemu papirju svoje izpovedi, me prešinja pomislek, ali bom, glede na svojo izobrazbo in šolanje, temu duhovnemu podvigu sploh kos. Ker pa se vse, kar sem se namenil povedati, opira na moje najintimnejše in najneposrednejše izkušnje, zablude in strasti, ker torej popolnoma obvladam svojo snov, bi lahko tisti dvom zadeval kvečjemu moji taktnost in spodobnost izraza, in po mojem mnenju je redni in pravočasno končani študij v teh rečeh precej manj odločilen od naravne nadarjenosti in dobre vzgoje. Te mi ni manjkalo, saj sem potomec ugledne meščanske, četudi razvratne družine; s sestro Olympio sva več mesecev preživela v varstvu neke gospodične iz Veveyja, ki se je morala, potem ko je med njo in mojo materjo vzniknila ženska tekmovalnost – in sicer v zvezi z mojim očetom –, seveda umakniti; moj boter Schimmelpreester, s katerim sva bila v zelo prisrčnih odnosih, je bil umetnik, ki so ga mnogi visoko cenili in vsi v mestecu nagovarjali kot »gospoda profesorja«, čeprav do tega lepega, zaželenega naziva uradno morda niti ni bil upravičen; in moj oče, četudi debel in špehat, je bil kot oseba zelo mil in je zmeraj posvečal pozornost izbranemu in jasnemu načinu izražanja. Po stari materi je podedoval francosko kri, preživel učna leta v Franciji in, kakor je zagotavljal, poznal Pariz kot lastni žep. Svoje govorjenje je rad posejal s frazami, na primer, »c'est ça«, »épatant« ali »parfaitement«,¹ in sicer s perfektno izgovorjenimi; tudi je pogosto rekel »to akceptiram« in do konca

---

¹ to je to; osupljivo; odlično (Vse opombe so prevajalkine.)

življenja ostal ljubljenec žensk. Toliko vnaprej in mimogrede. Kar pa se tiče mojega naravnega daru za lepe manire, sem bil o njem od nekdanj, kar dokazuje vse moje sleparsko življenje, že kar preveč prepričan in mislim, da se lahko brez nadaljnega zanesem nanj tudi pri tem pisanju. Poleg tega sem trdno odločen, da me bo pri tem opravilu vodila popolna odkritosrčnost in da se ne bom bal očitka ne nečimrnosti ne brezsramnosti. Kakšno moralno vrednost in smisel pa bi lahko priznali izpovedim, ki bi bile napisane drugače kakor z vidika resnicoljubnosti!

Rodilo me je okrožje Rheingau, tista blagoslovljena krajina, ki je, mila in blaga tako v pogledu vremenskih razmer kakor sestave tal, razkošno posuta z mesti in vasmi ter veselo poseljena, bržkone med najbolj ljubkimi na obljudenem svetu. Tu, kjer jih pred ostrimi vetrovi varuje Rheingausko pogorje in kjer se srečno nastavljajo opoldanskemu soncu, cvetijo tiste slavne naselbine, katerih imena vzradostijo srce pivskega bratca, tu so Rauenthal, Johannisberg in Rüdesheim, pa tudi tisto častitljivo mestece, v katerem sem le nekaj let po ustanovitvi veličastnega Nemškega cesarstva ugledal luč sveta. Umeščeno rahlo zahodno od kolena, ki ga naredi Ren pri Mainzu, in slavno zaradi proizvodnje penine je glavni pristan parnikov, ki hitijo po reki navzgor in navzdol, in ima skoraj štiri tisoč prebivalcev. Veseli Mainz je bil torej zelo blizu, prav tako imenitne taunuške toplice, na primer v Wiesbadnu, Homburgu, Langenschwalbachu in Schlangenbadu, slednji je bil z ozkotirno železnico dosegljiv v pol ure. Kako pogosto smo, kadar je bilo lepo vreme, hodili na izlete, moji starši, sestra Olympia in jaz, z ladjo, vozom in vlakom, in sicer na vse strani neba: kajti povsod so vabile atrakcije in znamenitosti, ki sta jih ustvarili narava in človekova spretnost. Še vidim očeta v drobno karirasti, udobni poletni obleki, kako sedi z nami na nekem gostinskem vrtu – malce odmaknjen od mize, ker

mu trebuch preprečuje, da bi sedel tik ob njej – in z neskončnim ugodjem pospravlja porcijo rakov ter srka zlato vino. Pogosto je bil zraven tudi moj boter Schimmelpreester, z ostrim očesom opazoval pokrajino in ljudi skozi okrogla slikarska očala in vse vsrkaval v svojo umetniško dušo.

Moj ubogi oče je bil lastnik podjetja Engelbert Krull, ki je proizvajalo propadlo znamko penine Lorley extra cuvée. Spodaj ob Renu, nedaleč od mostiča za izkrcavanje, so bile njegove vinske kleti, in neredko sem se kot deček preganjal pod hladnimi oboki, zamišljen pohajkoval po kamnitih potkah, speljanih križem kražem med visokimi podnožji, in opazoval armade steklenic, ki so počivale tam zložene druga na drugo, rahlo nagnjene. Tu ležite, sem si mislil (četudi svojih misli kajpak še nisem znal oblikovati v tako prikladne besede), tu ležite v podzemnem somraku, in v vaši notranjosti se bistri in se tiho pripravlja šumeči zlati sok, ki bo poživil marsikatero srce, marsikateremu paru oči pomagal do večjega leska! Še ste videti gole in neugledne, a nekega dne se boste čudovito okrašene povzpele v zgornji svet, da boste na slavnih, svatbah, v posebnih kabinetih z objestnim pokom izstrelile svoj zamašek v strop in širile omamo, lahkomiselnost in radoživost med ljudi. Deček je govoril nekaj podobnega; in vsaj toliko je imel prav, kolikor je podjetje Engelbert Krull posvečalo izredno pozornost zunanosti steklenic, tisti opremi, ki pride na vrsto nazadnje in ki se ji strokovno reče »coiffure«. Stisnjeno pluto so pritrdili s srebrno žico in pozlačenim trakom ter jo pobarvali s škrlatno rdečim lakom, še posebej pa so steklenici okrog vratu obesili svečan okrogel pečat na zlati vrvici, kakršnega lahko vidimo na bulah in starih državnih dokumentih; vrat sam je bil bogato omotan v bleščeč staniol in na trebuhu se je bohotila z zlatimi vijugami obrobljena etiketa, ki jo je za podjetje zasnoval moj boter Schimmelpreester in na kateri si poleg več grbov in zvezd, očetovega monograma in znamke Lorley extra cuvée v

zlatotisku videl le v zapestnice in ogrlice oblečeno žensko postavo, ki je prekrizanih nog sedela na vršičku neke skale in si z glavnikom v dvignjeni roki česala valujoče lase. Sicer pa se zdi, da kakovost vina ni popolnoma ustrezala tej sijajni opravi. »Krull,« je očetu rad govoril moj boter Schimmelpreester, »vsa čast vaši osebi, ampak vaš šampanjec bi morali policijsko prepovedati. Pred osmimi dnevi sem se pustil zapeljati in sem ga spil pol steklenice, pa si moja narava še danes ni opomogla od tega napada. Le kakšno kislico podtikate v ta zvarek? Je to, kar dodajate, petrolej ali patoka? Skratka, to je mešanje strupov. Bojte se zakona!« Moj ubogi oče je bil potem v zadregi, saj je bil mehak človek, ki ni prenašal ostrih besed. »Vi se lahko norčujete, Schimmelpreester,« je bržčas odvrnil, medtem ko si je kot ponavadi gladil trebuh s konicami prstov, »jaz moram pa poceni proizvajati, ker tako narekuje predsodek do domačih izdelkov – skratka, publiki dajem to, v kar veruje. Poleg tega mi konkurenca diha za ovratnik, prijatelj dragi, tako da se skoraj ne da več zdržati.« Tako moj oče.

Naša vila je bila med tistimi ljubkimi dvorci, ki, naslonjeni na blago pobočje, gledajo na Ren in njegovo pokrajino. Spuščajoči se vrt je bil radodarno okrašen s kamnitimi palčki, gobami in vsakovrstni živalicami; na podstavku je čepela krogla iz zrcalnega stekla, ki je nadvse smešno pačila obraze, tam so bili tudi Eolova harfa, več podzemeljskih jam in vodometa, ki je pošiljal kvišku umetelen lik vodnih curkov, v njegovem koritu pa so plavale srebrne ribe. In če spregovorim še o notranjosti našega doma, je bila po očetovem okusu spokojna in vedra obenem. Domačni kotički v hišnih pomolih so vabili k posedanju in v enem od njih je stal pravi kolovrat. Nešteto malenkosti – steklene in porcelanaste drobnarije, školjke, skrinjice z zrcalci in dišavne stekleničke so bile razporejene po etažerah in plišastih mizicah; množica puhastih blazin, oblečenih v svilo ali okrašenih s pisanim ročnim delom, je bila razporejena po

zofah in počivalnikih, kajti moj oče je rad ležal na mehkem; karnise so bile helebarde in v vratnih odprtinah so visele tiste zračne zavese iz trstičja in nizov pisanih kroglic, ki so videti kot trdna stena, a lahko vendarle stopiš skozi, ne da bi jih odgrnil, se pa pri tem razdelijo in spet sklenejo s tihim šumotom ali šklopotom. Nad vetrolov je bila pritrjena majhna, domiselna naprava, ki je, medtem ko so se vrata zaradi zračnega tlaka upočasnjeno zapirala, tankceno zaigrala začetek pesmi *Veselite se življenja*.

Drugo poglavje

To je bil dom, v katerega sem se rodil nekega toplikastega deževnega dne v velikem travnu, in sicer v nedeljo, in odslej ne nameram več prehitevati, temveč se bom skrbno držal časovnega zaporedja kot svojega vodila. Moje rojstvo je, če sem pravilno obveščen, potekalo zelo počasi in ne brez umetne pomoči našega tedanjega hišnega zdravnika, doktorja Mecuma, in sicer v glavnem zato, ker sem se jaz – če smem tisto zgodnje in tuje bitje poimenovati »jaz« – pri tem vedel izjemno leno in brezbrizno, ker skoraj nisem podpiral prizadevanj svoje matere in ker nisem kazal niti malo vneme, da bi prišel na svet, ki sem ga pozneje tako goreče ljubil. Kljub temu sem bil zdrav, lepo raščen otrok, ki je skrajno obetavno uspeval pri prsih neke odlične dojilje. A po ponovnem nujnem premisleku si ne morem kaj, da ne bi svojega lenobnega in nevoljnega obnašanja med rojstvom, tistega očitnega odpora do tega, da bi temò materinena naročja zamenjal s svetlim dnevom, povezal s svojo izredno nagnjenostjo in nadarjenostjo za spanje, od malega značilno zame. Povedali so mi, da sem bil miren otrok, noben kričač ali zgaga, pač pa toliko naklonjen dremežu in napol dremežu, da je bilo udobno za varuške; in čeprav sem pozneje tako hlepel po svetu in ljudeh, da sem se z različnimi imeni pomešal mednje in počel marsikaj, da bi si jih pridobil, sem v noči in spancu vendarle zmeraj ostal najbolj doma, zlahka in rade volje zadremal, tudi če nisem bil telesno utrujen, se izgubil daleč v pozabo brez sanj in se iz dolge, deset-, dvanajst-, celo štirinajsturne potopitve zbudil osvežen in bolj zadovoljên, kakor bi bil po zaslugi uspehov in zadoščenj dneva. V tem nenavadnem veselju do spanja bi kdo lahko ugledal protislovje z veliko slo po življenju in ljubezni, ki je navdajala mojo dušo in o kateri bo govora na ustreznem mestu. Sem pa že omenil, da sem

temu vprašanju večkrat posvetil globok razmislek in vsakokrat sem prišel do nedvoumnega sklepa, da tu ne gre za protislovje, temveč prej za skriven občutek pripadnosti in skladnosti. Namreč zdaj, ko sem, četudi šele štiridesetleten, postaran in utrujen, ko me ne žene k ljudem noben občutek poželjivosti več in živim odmaknjeno čisto sam zase, šele zdaj je uplahnila tudi moč mojega spanca, šele zdaj sem se nekoliko odtujil spanju, šele zdaj je moj dremež postal kratek, plitek in bežen, medtem ko sem prej v kaznilnici, ko je bilo za spanje veliko priložnosti, bržkone spal še bolje kot v mehkih posteljah hotela Palast. – A spet se vdajam stari napaki prehitovanja.

Pogosto sem od svojih slišal, da sem nedeljski otrok, in čeprav sem bil vzgojen daleč od kakršnegakoli vraževerja, sem temu dejstvu, skupaj s svojim osebnim imenom (za Felixa so me krstili po botru Schimmelpreesterju), pa tudi s telesno nežnostjo in prikupnostjo, zmeraj pripisoval nekakšen skrivnosten pomen. Ja, vera v srečo in v to, da sem izbranec nebes, je ves čas živela v meni, in lahko rečem, da večinoma ni bila postavljena na laž. Saj je vendar značilna posebnost mojega življenja prav ta, da je vse, kar je bilo v njem trpljenja in muk, videti kot nekaj tujega in nekaj, česar Previdnost prvotno ni hotela, in da moja prava in pravšnja usoda vse to nenehno presvetljuje skoraj kot sonce. – Po tem ekskurzu v splošnost nadaljujem z grobim skiciranjem podobe svoje mladosti.

Kot sanjarski otrok sem s svojimi prebliski in domišljijo dajal svojim sostanovalcem veliko povoda za smeh. Zdi se mi, da se spomnim, in pogosto so mi pripovedovali, da sem se, ko sem nosil še oblekice, rad igral cesarja in da sem ure in ure zelo trdovratno vztrajal pri tem. Sedel sem v majhnem vozičku, ki ga je dekla potiskala po vrtnih potkah ali po veži, in iz nekega razloga potegnili usta karseda navzdol, tako da se mi je zgornja ustnica pretirano razvlekla, in počasi odpiral in zapiral oči, ki so ne le vsled spakovanja, temveč tudi zaradi mojega notranjega ganotja pordela in se

napolnila s solzami. Tih in prevzet od svoje priletnosti in velike dostojanstvenosti sem sedel v vozku, moja dekla pa je morala vsakogar, ki sva ga srečala, poučiti o dejstvih, saj bi me neupoštevanje moje kaprice do skrajnosti ogorčilo. »Cesarja peljem na sprehod,« je izjavila in nepravilno salutirala z dlanjo na sencih, in vsakdo mi je izkazal spoštovanje. Zlasti moj boter Schimmelpreester, vselej razpoložen za burke, mi je bil pokoren, kadar je takole naletel name, in na vse načine krepil mojo domišljavost. »Glejte, tamle se pelje, tamle je, junaški starček!« je govoril, medtem ko se je nenaravno globoko priklanjal. Potem pa se je kot ljudstvo postavil ob pot in z vzklikom *Vivat!* vrgel kvišku klobuk, palico in celo očala, in skoraj umrl od smeha, ko so se mi od pretresenosti kotrljale solze čez razvlečeno zgornjo ustnico.

To vrsto igre sem gojil še v poznejših deških letih, torej takrat, ko pri tem nisem več mogel zahtevati podpore odraslih. A je nisem pogršal, temveč sem se toliko bolj veselil neodvisnosti in samozadostnosti svoje domišljije. Kakega jutra, na primer, sem se zbudil z odločitvijo, da bom danes osemnajstletni princ Karl, in sem se te sanjarije držal ves dan, celo več dni; kajti neprecenljiva odlika take igre je bila, da je v nobenem trenutku, niti med nadvse nadležnimi šolskimi urami ni bilo treba prekiniti. Odet v nekakšno lju-beznivo visokost sem hodil okrog, se vedro in živahno pogovarjal s kakšnim guvernerjem ali pribočnikom, ki sem si ga v domišljiji dodelil, in nihče ne more opisati ponosa in sreče, s katerima me je prežela skrivnost moje prefinjene in presvitle eksistence. Kakšen dar je vendar fantazija in kakšen užitek ti lahko nudi! Kako neumni in prikrajšani so se mi zdeli drugi dečki v mestecu, ki očitno niso bili obdarjeni s to sposobnostjo in ki torej niso bili deležni skrivnega veselja, ki sem ga sam dosegel brez truda in brez zunanjih priprav, zgolj s preprosto odločitvijo. Seveda bi bilo navadnim fantom s šte-tinastimi lasmi in rdečimi dlanmi mučno in se jim ne bi podalo k

obrazom, če bi si hoteli dopovedati, da so principi. Jaz pa sem imel svilen mehkane lase, kakršne pri moškem spolu le redko najdeš in ki so bili s svojo svetlo barvo skupaj s sivomodrimi očmi v privlačnem nasprotju z zlatkasto temnejšim odtenkom moje polti; tako da je ostalo nekako odprto, ali sem pravzaprav svetlolasec ali rjavolasec – z enako pravico so me lahko imeli za takšnega ali onakšnega. Moje dlani, na katere sem že zgodaj začel paziti, so bile prijetnega značaja, ne da bi bile preozke; nikoli potne, temveč zmerno tople, suhe, z okusno oblikovanimi nohti in samim sebi v veselje; in v mojem glasu je bilo, še preden sem mutiral, nekaj ušesu laskajočega, tako da sem se, kadar sem bil sam, rad poslušal, kako srečno in živahno, sicer v nesmiselni latovščini in le varljivo nakazano, kramljam s svojim nevidnim guvernerjem. Take osebne odlike so večinoma neizmerljive reči, ki jih lahko ugotoviš le po njihovem učinku in jih, celo če si nepopisno spreten, le stežka izraziš z besedami. Nikakor pa nisem mogel prezreti, da sem narejen iz žlahtnejše snovi, ali, kot se reče, urezan iz imenitnejšega lesa kot moji vrstniki, in se pri tem sploh ne bojim očitka samovšečnosti. Popolnoma vseeno mi je, če me ta ali oni obtoži samovšečnosti, saj bi bil tepec ali hinavec, če bi se delal, da sem povprečnež, in ponavljam, kar je res: urezan sem iz najimenitnejšega lesa.

Odraščajoč v samoti (kajti moja sestra Olympia je bila več let starejša) sem se nagibal k nenavadnim in tuhtajočim dejavnostim, za katere bom takoj navedel dva primera. Prvič, vdajal sem se prismsuknjeni maniri, da sem moč človeške volje, to skrivnostno in pogosto skoraj nenaravnih učinkov zmožno moč, vadil in preučeval na samem sebi. Vemo, da je gibanje naših očesnih zenic, zožitev in razširitev, odvisno od jakosti svetlobe, ki pada nanje. In v glavo sem si vbil, da bom to samohotno gibanje svojeglavih mišic uklonil vplivu svoje volje. Stoječ pred ogledalom sem, medtem ko sem poskušal odmisлити vse drugo, usmeril vso svojo notranjo moč v ukaz zenicam,

naj se po moji želji zožijo ali razširijo, in moje vztrajne vaje so bile, zagotavljam, resnično okronane z uspehom. Od notranjega naprežanja, zaradi katerega sem se ves potil in spreminjal barvo, so zenice sprva le neenakomerno migljale; pozneje pa sem jih dejansko imel popolnoma v oblasti, jih zožil v drobne pikice ali razširil v velike, črno bleščeče se kroge, in zadoščenje, ki mi ga je prinesel ta uspeh, je bilo skoraj strašljivo in pospremljeno s srhom, ki me je spreletel ob skrivnostih človeške narave.

Drugo razglabljanje, ki je takrat pogosto zabavalo mojega duha in zame še danes ni izgubilo čara in smisla, je bilo pa tole. Kaj je bolj koristno, sem se vprašal: da gledaš svet, kot da je majhen ali kot da je velik? In mišljeno je bilo tako: veliki možje, sem si mislil, vojskovodje, veliki državniki, osvajalske in gospodovalne narave vseh vrst, ki so visoko nad ljudmi, so bržkone narejeni tako, da se jim svet zdi majhen kot šahovnica, saj bi jim drugače primanjkovalo brezobzirnosti in hladu, s katerima objestno in ne meneč se za posameznikov blagor in njegovo bolečino gospodarijo z njim po svojih jasnih načrtih. Po drugi strani pa tak zožujoči nazor nedvomno zlahka povzroči, da v življenju ničesar ne dosežeš; kajti kdor svet in ljudi malo ceni ali pa sploh ne, in ga zgodaj prevzame občutek, da so nepomembni, bo nagnjen k temu, da se bo potopil v ravnodušnost in lenobnost, in bo popolnemu mirovanju zaničljivo dajal prednost pred kakršnimkoli vplivanjem na ljudi – ne glede na to, da bo s svojo brezčutnostjo, s pomanjkanjem zanimanja in prizadevnosti povsod zbujal odpor, nenehno žalil samozavestni svet in si tako zaprl pot tudi do spontanih uspehov. Je bolj priporočljivo, sem se spraševal, da v svetu in človeštvu vidiš nekaj velikega, sijajnega in pomembnega, kar je vredno vsakršne vneme, vsakega služečega napa, da v njem dosežeš malce ugleda in veljave? Proti temu pa govori, da s takim povelečujočim in spoštljivim gledanjem zlahka zapadeš podcenjevanju samega sebe in zadregi, tako da potem vesolj-

na človeška družba nakloni strahospoštljivemu, trapastemu dečku le smehljaj in si gre iskat možatejših ljubimcev. Po drugi strani pa sta taka vera v svet in tako pobožen odnos do njega vendarle lahko tudi zelo koristna. Kajti kdor ima vse reči in ljudi za polnovredne in pomembne, je ne le laskav do njih in si tako zagotovi marsikatero podporo, temveč tudi vse svoje mišljenje in vedenje prežme z resnostjo, strastjo in čutom odgovornosti, ki ga, ker zaradi njega postane obenem tudi ljubezniv in upoštevanja vreden, morda pripelje do največjih uspehov in vpliva. – Tako sem tuhtal in tehtal razloge za in proti. Sicer sem spontano in v skladu s svojo naravo vedno sledil drugi možnosti in imel svet za velik in neskončno vabljev pojav, ki nudi najslajše blaženosti, in vsekakor vreden vsakršnega napora in prizadevanja.

Tretje poglavje

A če so bili taki sanjavi eksperimenti in spekulacije primerni, da sem se notranje razlikoval od svojih vrstnikov in sošolcev v mestecu, ki so se zaposlovali na bolj običajne načine, so tudi povzročili, da so te fante, sinove vinogradnikov in uradnikov, njihovi starši, kakor sem moral kmalu spoznati, svarili pred mano in jih niso pustili v mojo družbo, še več, eden od njih, ki sem ga za poskus povabil k sebi, mi je naravnost v obraz rekel, da so mu stiki z mano in obisk pri nas prepovedani, češ da ne živimo spodobno. To me je zbolelo in zazdelo se mi je, da je v meni vzniknila želja po druženju, do katerega mi sicer ni bilo. Ni pa bilo mogoče zanikati, da je bilo mnenje mesteca o našem gospodinjstvu po svoje pravilno.

Že prej sem malce namignil na motnje, ki jih je v naše družinsko življenje prinesla prisotnost gospodične iz Veveyja. Dejansko je moj ubogi oče zalezoval tisto dekle z zaljubljenimi nameni in potem tudi dosegel zastavljeni cilj, glede česar je med njim in mojo materjo prišlo do razhajanja v mnenjih, ki se je nadaljevalo tako, da se je oče za več tednov podal v Mainz, da bi tam, kakor je kdaj pa kdaj storil za osvežitev, živel samsko življenje. Moja mati, neprivlačna ženska z ne prav veliko odličnimi duhovnimi darovi, sicer nikakor ni imela prav, ko je tako strogo ravnala z mojim ubogim očetom, kajti ne ona ne moja sestra Olympia (debelo in izredno meseno naravnano bitje, ki je pozneje ne brez uspeha nastopalo na operetnem odru) nista nič manj popuščali človeškim šibkostim; le da je bila v njegovi lahkoživosti vselej nekakšna milina, ki je njuni topi zasvojenosti z zabavo skoraj popolnoma manjkala. Med sabo sta bili zaupni, kakor je redko v odnosu med materjo in hčerjo, spominjam se, na primer, da sem opazoval, kako starejša mlajši s trakom meri obseg stegen, kar je več ur zaposlovalo moje misli. Drugič, v obdobju, ko

sem take reči že zloslutno razumel, a še nisem imel besed zanje, sem bil skrivaj priča, kako sta z nagajivim početjem družno izdelali ple-skarskega vajenca, temnookega poba v beli halji, ki je delal pri nas, in mu tako zmešali glavo, da se je mladega moža polotil nekakšen bes in je, z brki, ki sta mu jih napacali z zeleno oljno barvo, preganjajal vreščeci ženski vse do podstrešja.

Zelo pogosto, saj so se moji starši do ogorčenja dolgočasili med sabo, smo imeli goste iz Mainza in Wiesbadna, in takrat je bilo pri nas nadvse širokosrčno in dobrovoljno. Bile so to pisane družčine, nekaj mladih tovarnarjev, odrski umetniki obeh spolov, bolehen pehotni poročnik, ki je šel pozneje tako daleč, da je prosil za roko moje sestre, judovski bankir s soprogo, ki je učinkovito kipela iz svoje obleke, posute z gagatom, novinar s kodrom na čelu in v žametnem telovniku, in vsakokrat z novo življenjsko sopotnico, in veliko drugih. Večinoma so prišli na diner ob sedmih, in ponavadi zabave, klavirske muzike, drsajočih plesnih korakov, smeha, vrišča in trušča potem vso noč ni hotelo biti konec. Posebno v obdobju karnevala in trgatve so se valovi zabave vzpeli zelo visoko. Takrat je oče na vrtu lastnoročno prižigal veličastne ognjemete, na katere se je zelo spoznal in bil spreten z njimi; kamniti palčki so zasijali v magični svetlobi in šaljive maske, ki si jih je bila nadela zbrana družčina, so povečale razposajenost. Takrat sem bil prisiljen hoditi na višjo realko v mestecu in ko sem zjutraj ob sedmih ali pol osmih umitega obličja stopil v jedilnico, da bi pojedel zajtrk, sem še naletel na družbo, blede, pomečkano in občutljivih, dnevno svetlobo težko prenašajočih oči, ki se je bila zbrala pri kavi in likerju in me hrupno sprejela medse.

Nedorasel sem smel biti zraven pri mizi in ostati na zabavi, ki je sledila, tako kot moja sestra Olympia. Pri nas smo zmeraj dobro jedli in oče je pri vsakem kosilu pil šampanjec s sodavico. Za družabne prilležitosti pa je dolge jedilnike do zadnje podrobnosti

sestavljaj nekí chef iz Wiesbadna ob pomoči naše kuharice in jih posejal z osvežilnimi in tek ponovno vzbujajočimi hodi, z zmrznjenimi in pikantnimi jedmi. Lorley extra cuvée je tekel v potokih, na mizo pa so prišla tudi številna dobra vina, na primer Bernkastelski doktor, katerega okus mi je izredno ustrezal. V poznejšem življenju sem spoznal še druge imenitne znamke in jih hladnokrvno naročal, na primer, Grand vin Château Margaux in Grand Cru Château Mouton Rothschild – elegantni kapljici.

Rade volje si priklíčem pred dušo podobo svojega očeta, kako sedi na čelu mize, z belo kozjo bradico in s trebuhom, obdanim z belim svilenim telovnikom. Glas je imel šibek in pogosto je sramežljivo spustil pogled, po njegovem sijočem in pordelem obrazu pa se je videlo, da uživa. »C'est ça,« je govoril, »épatant«, »parfaitement«, in z izbranimi gibi rok z navzgor upognjenimi prsti uporabljal kozarce, prtiček, pribor. Mati in sestra sta se prepustili požrešnosti brez duha, vmes pa se za razprtima pahljačama hihitali s svojimi sosedi.

Po obedu, ko je okrog plinskih lestencev plaval dim cigar, so se začeli ples in igre na zastavo. Ko se je večer prevesil v noč, so me pač poslali v posteljo, ker pa zaradi glasbe in kravala nisem mogel spati, sem se zavil v svojo rdečo volneno odejo in se, tako prikupno ohomotan, na veliko radost žensk vrnil v družbo. Osvežitev in pri-grizkov, bovl, limonad, slanikovih solat in vinskih želejev ni zmanjkalo vse do jutranje kave. Ples je bil razposajen in bohoten, igre na zastavo so bile pretveza za poljube in druga telesna zblížanja. Ženske v izrezanih oblekah so se smejoč sklanjale čez naslonila stolov, da bi omogočile pogled na svoje oprsje in si tako osvojile moške, in vrhunec vsega je neredko bila norčija, da so nenadoma privili plin, kar je vsakokrat povzročilo nepopisno zmešnjavo.

Predvsem ta družabna razvedrila so imeli v mislih, ko so v mestecu šteli naše gospodinjstvo za sumljivo, in pred očmi so, kakor mi je prišlo na uho, imeli zlasti ekonomsko plat zadeve, saj se je šuš-

ljalo (in še kako upravičeno), da posli mojega očeta stojijo strahovito slabo in da ga bodo dragi ognjemeti in dinerji kot gospodarja bržkone dotolkli. To javno nezaupanje, ki ga je moja občutljivost zgodaj opazila, se je, kot rečeno, spojilo z določenimi posebnostmi mojega značaja in porodilo osamljenost, ki me je pogosto žalostila. Toliko bolj me je osrečil doživljaj, katerega opis dodajam s posebnim zadovoljstvom.

Star sem bil osem let, ko smo jaz in moji preživeli nekaj poletnih tednov v sosednjem in tako slovečem Langenschwalbachu. Oče si je tam, za blaženje napadov putike, ki so ga kdaj pa kdaj pestili, privoščil blatne kopeli, mati in sestra pa sta na promenadi zbužali pozornost s pretiravanjem pri izbiri svojih klobukov. Družabno občevanje, ki nam je bilo na voljo tam, nam, tako kakor drugod, ni bilo ravno v čast. Gostje iz okoliških krajev so se nam kot ponavadi izogibali; imenitni tujci so skoparili s svojo družbo in se vedli odklonilno, pač v skladu z bistvom imenitnosti, in kar se nam je ponujalo za navezovanje stikov in družabnost, ni bilo najbolj izbrano. Kljub temu sem se v Langenschwalbachu dobro počutil, saj sem imel zmeraj rad bivanje v toplicah in sem pozneje večkrat izbral take kraje za prizorišče svojega delovanja. Mir, brezskrbno urejen način življenja, pogled na blagorodne in negovane ljudi na športnih igriščih in v zdraviliškem parku ustrezajo mojim najglobljim željam. Kar pa me je najbolj privlačilo, so bili koncerti, ki jih je izvrstno izšolani orkester vsak dan izvajal za zdraviliško občinstvo. Nad glasbo sem očaran, in čeprav nisem izrabil priložnosti, da bi se jo naučil izvajati, ima ta sanjava umetnost v meni fanatičnega ljubitelja, ki se že kot otrok ni mogel ločiti od srčkanega paviljona, v katerem je prikupno uniformirana skupina pod vodstvom majhnega kapelnika ciganskega videza igrala svoje potpurije in operne komade. Ure in ure sem ždel na stopnicah ljubkega templja umetnosti, se z vsem srcem predajal milo ubranemu rajanju tonov in obenem s pogledom

vneto in sodelujoče sledil gibom, s katerimi so glasbeniki rokovali s svojimi različnimi instrumenti. Posebno me je prevzelo igranje violine, in doma, v hotelu, sem sebe in svoje zabaval s tem, da sem s pomočjo dveh palic, ene kratke in ene daljše, poskušal posnemati vedenje prvega violinista. Zamah leve roke, ki je izvabil iz glasbila poduhovljen ton, mehko drsenje navzgor in navzdol iz enega prijema v drugi, suverena hitrost prstov pri virtuoznih pasažah in kadencah, vitki in gibki upogibi desnega zapestja med vodenjem loka, zatopljen in prisluškujoče ustvarjalen izraz na obrazu, z licem pritiskanim h glasbilo – v podajanju vsega tega se mi je posrečila popolnost, ki je zlasti pri očetu izzvala najvedrejši aplavz. Oče, židane volje po zaslugi dobrodejnega vpliva kopeli, stakne glavo z dolgolasim kapelničkom, ki je ostal skoraj brez glasu, in se z njim dogovori za sledečo komedijo. Za nizko ceno je bila kupljena majhna violina, pripadajoči lok pa skrbno namazan z vazelinom. Drugače niso kaj dosti dali na mojo zunanost, zdaj pa mi na bazarju priskrbijo čedno mornariško uniformo z obramnico in zlatimi gumbi, zraven pa svilene nogavice in bleščeče se lakaste čevlje. In nekega nedeljskega popoldneva, med zdraviliško promenado, stojim, tako privlačno kostumiran, ob malem kapelniku na rampi glasbenega templja in sodelujem pri izvedbi nekega madžarskega plesnega komada, tako da z goslimi in navazelinjenim lokom počnem, kar sem prej počel s palicama. Upam si reči, da je bil uspeh popoln.

Občinstvo, imenitno in preprosto, se je nabiralo pred paviljonom, se zgrinjalo tja z vseh strani. Gledali so čudežnega otroka. Moja predanost, bledica mojega zaverovanega obraza, koder las, ki mi je padel čez levo oko, moje otroške roke, katerih zapestja so prikupno objemali zgoraj napihnjene in navzdol čedalje ožji rokavi – skratka, vsa moja ganljiva in čudovita pojava je očarala srca. Ko sem s polnim in energičnim potegom loka čez vse strune končal, je prasketanje aplavza, pomešanega z visokimi in globokimi klici

Bravo!, napolnilo ves zdraviliški kompleks. Postavijo me na tla, potem ko je mali kapelnik pospravil gosli in lok na varno. Zasujejo me s pohvalami, laskavimi vzdevki, ljubkovanjem. Aristokratske dame in gospodje se gnetejo okrog mene, me božajo po laseh, licih in rokah, me kličejo »vražji pobič« in »angelsko dete«. Neka stara ruska kneginja, vsa v vijoličasti svili in z velikanskimi belimi kodri čez ušesa, me prime za glavo z obema rokama, polnima prstanov, in me poljubi na vlažno čelo. Potem si strastno sname z vratu veliko, lesketajočo se diamantno broško v obliki lire in mi jo, ne da bi prenehala čebljati po francosko – pritrđi na bluzo. Moji so prišli bliže; oče se je predstavil in opravičil šibkost mojega igranja z mojimi nežnimi leti. Peljali so me v slaščičarno. Pri treh različnih mizah so me pogostili s kakavom in kremnimi rezinami. Blagorodni, lepi in bogati otroci, mali grofje Siebenklingen, za katerimi sem se pogosto hrepeneče oziral, ki pa so mi dotlej naklonili le kak hladen pogled, so me olikano prosili, naj grem z njimi odigrat partijo kroketa, in medtem ko so naši starši skupaj pili kavo, sem jaz, z briljantno iglo na prsih, vroč in pijan od veselja sprejel njihovo vabilo. Bil je to eden najlepših dni mojega življenja, morda najboljši od vseh. Z več koncev je bilo slišati predloge, naj ponovim nastop, in tudi zdraviliška direkcija je naslovila prošnjo na očeta v tem smislu. Oče pa je pojasnil, da je dal dovoljenje samo izjemoma in da ponoven javni nastop ne bi bil v skladu z mojim družbenim položajem. Tudi se je našemu bivanju v Langenschwalbachu bližal konec ...

Četrto poglavje

Zdaj bom pripovedoval o svojem botru Schimmelpreesterju, ne prav vsakdanjem možu. Da bi opisal njegovo osebo, moram povedati, da je bil čokate postave in da si je delal prečo tik nad enim ušesom, tako da je imel skoraj vse svoje prezgodaj sive in razredčene lase počesane čez lobanjo na eno stran. Njegov gladko obriti obraz s kljukastim nosom, stisnjenimi ustnicami in prevelikimi okroglimi stekli v celulojdnem okvirju je bil še posebno nenavaden zato, ker je bil nad očmi gol, se pravi – brez obrvi, in kot celota ustvarjal vtis ostre in zajedljive narave, o čemer je pričala, na primer, tudi botrova navada, da je svojemu imenu pritaknil čudno hipohondrično razlago. »Narava,« je rekel, »ni drugega kot trohnoba in plesnoba, jaz pa sem postavljen za njenega svečenika, zato se pišem Schimmelpreester, Svečenik plesnobe. Zakaj mi je ime Felix, pa ve samo bog.« Doma je bil iz Kölna, kjer je bil nekoč reden gost v hišah najvišjega ranga in imel na karnevalu kot reditelj opazno vlogo. A zaradi nekakšnih okoliščin ali pripetljajev, ki so ostali nepojasnjeni, je bil prisiljen oditi in se je umaknil v naše mestece, kjer je že zelo kmalu, več let pred mojim rojstvom, postal prijatelj naše družine. Kot reden in nepogrešljiv udeleženec naših družabnih večerov je užival veliko spoštovanje vseh gostov. Dame so vreščale in se poskušale zaščititi iztegujoč roke, kadar je, stisnjenih ustnic, pozorno, pa vendarle neprizadeto, kakor se pač preverja reči, strmel vanje skozi svoja sovja očala. »Hu, slikar,« so vzklikale, »kako gleda! Zdaj vidi vse in globoko v srce. Milost, profesor, in odmaknite že te svoje oči!« A naj so ga še tako občudovali, on sam pravzaprav ni ravno visoko cenil svojega poklica in se je pogosto res dvomljivo izražal o umetnikovi naravi. »Fidija,« je rekel, »ali tudi Phaidías je bil mož več kot povprečnih talentov, o čemer priča že dejstvo, da so mu dokazali

tatvino in ga vtaknili v atenski zapor; goljufal je namreč pri zlatu in slonovini, ki so mu ju zaupali za njegov kip Atene. Perikles, ki ga je odkril, mu je dovolil pobegniti iz ječe (s čimer je ta poznavalec dokazal, da se spozna ne le na umetnost, temveč tudi, kar je precej bolj pomembno, na umetnikovo naravo), in Fidijski ali Phaidias je šel v Olimpijo, kjer je dobil naročilo za izdelavo velikega kipa Zeusa iz zlata in slonovine. In kaj je naredil? Spet je kradel. In v zaporu v Olimpiji je preminil. Osupljiva mešanica. Ampak taki so ljudje. Hočejo talent, ki je že sam po sebi čudaštvo. Ampak čudaštev, ki so sicer še povezana s tem – in morda nujno povezana –, teh pa nikakor nočejo in niso pripravljene pokazati niti malo razumevanja. «Toliko moj boter. To izjavo sem si res zapomnil, ker jo je velikokrat ponovil, in sicer z istimi besedami.

Kakor sem že omenil, sva si bila vzajemno izredno naklonjena, upam si celo reči, da je imel mene še posebno rad, in ko sem odraščal, sem bil pogosto model za njegove umetniške slike, kar me je toliko bolj zabavalo, ker me je oblačil v najrazličnejše noše in kostume, ki jih je imel za celo zbirko. Delavnico, nekakšno antikvarno ropotarnico z velikim oknom, je imel pod streho osamljene hiške spodaj ob Renu, v kateri je živel kot najemnik skupaj s staro postrežnico, in tam sem mu na grobo stesanem podiju ure in ure »sedel«, kakor je rekel temu, on pa je slikal in praskal svoje platno in ustvarjal. Omenim naj, da sem mu večkrat poziral tudi gol, in sicer za velik tableau iz grškega bajeslovja, namenjen olepšavi jedilnice nekega vinskega trgovca iz Mainza. Pri tem sem želel veliko umetnikove hvale, saj sem bil nadvse prikupne in bogovske postave, vitek, mehak, pa vendar čvrstih udov, zlatkaste polti in brezhiben v pogledu skladnosti. – S temi sedenji pa je vseeno povezan nenavaden spomin. A še bolj zabavno, po mojem, je vendarle bilo, da sem se smel preoblačiti, pa ne samo v botrovi delavnici. Pogosto, kadar je nameraval k nam na večerjo, je namreč poslal naprej zavoj

pisane garderobe, lasulj in orožja, da jih je po jedi zgolj za zabavo pomerjal na meni, potem pa mojo podobo, ko je bil z njo najbolj zadovoljen, tudi skiciral na kak karton. »Manekenska pojava je,« je rad govoril, s tem pa hotel reči, da se mojemu obrazu vse poda, da je na meni vse videti dobro in naravno. Kajti v karkoli že me je napravil – v rimskega flavtista v kratki tuniki in z vencem iz vrtnic v črnih kodrih; v angleškega paža v oprijetem atlasu s čipkastim ovratnikom in v klobuku s peresom; v španskega bikoborca v lesketajočem se jopiču in kalabrijskem klobuku; v mladega abbéja iz časov napudranih lasulj, v kapici, ovratnici, plaščku in čevljih z zaponko; v avstrijskega častnika v beli vojaški suknji z ešarpo in mečem; ali v nemškega gorskega kmeta v dokolenkah in kvedrovcih ter z gamsovim čopom na zelenem klobuku –, vsakokrat se je zdelo, in tudi ogledalo mi je zagotavljalo, da sem naravnost ustvarjen in kot rojen za prav to opravo; po presoji vseh sem bil vsakokrat živa podoba ljudi, ki naj bi jih predstavljal; še več, moj boter je opozoril, da se zna moj obraz ob pomoči noše in lasulje prilagoditi ne le stanovom in okolju, temveč tudi dobam, ki na svojih otrocih, kakor nas je poučil, vsaka pusti splošen fiziognomičen pečat – jaz pa, če smemo verjeti našemu prijatelju, sem bil videti, kot da sem pravkar stopil iz slike posameznega obdobja tako v opravi florentinskega gizdalina iz iztekajočega se srednjega veka kakor v okrasju tistega pompoznega oblaka kodrov, s katerim je pozno stoletje obdarilo imenitni del moškega sveta. – Ah, to so bile čudovite urice! Ko pa je bilo kratkočasje konec in sem si spet nadel svoje plehke in nika-kršne vsakdanje obleke, sta me obšla nepremagljiva žalost in hrepenenje, občutek neskončnega in nepopisnega dolgočasje, zaradi katerega sem preostanek večera preživel pustega srca ter v globoki in nemi pobitosti.

Toliko za zdaj o Schimmelpreesterju. Pozneje, ob koncu moje napore kariere, bo ta odlični mož odločilno in odrešilno posegel v mojo usodo ...